

Kampenhout

Wit- en groen loof

2 juni 2011

In de Marching werd de Hemelvaartwandeling van de Witloofstappers uit Kampenhout met enige fanfare aangekondigd. „Langs de prachtige velden, bossen en wateren van Kampenhout en omstreken. Gegarandeerd een tocht in de natuur, in het veld, in het bos, weg van de openbare weg!“ Het intrigeerde me nogal hoe men een 35 kilometer lange wandeling zou kunnen weghouden van de openbare weg. Dat bleek dan ook niet voor de volle honderd procent te kloppen. Maar, anderzijds, was er wel ruim plaats voor natuur op deze tocht. Het blijft me verrassen dat zo dicht bij de harteloze steenwoestijn van onze hoofdstad nog zoveel groen te vinden is. Geen wonder dat kapitaalkrachtige Franstaligen en overbetaalde eurocraten niet zelden naar hier uitwijken om er een nestje te bouwen. Waarna ze problemen beginnen te maken omdat er geen Frans gesproken wordt in de deze vanouds Vlaamse dorpen.

Dus toch...

Het zou de waarheid geweld aandoen indien ik zou beweren bekend te zijn met Kampenhout. Met de naam wel, ja. Ik placht vroeger nogal eens naar Leuven te rijden om er een lang verloren en toevallig weergevonden vriend te bezoeken. Vermits ik zoveel mogelijk snelwegen tracht te vermijden, kwam dat erop neer dat de rit via Mechelen verliep. Vanaf Muizen (dat is ook een dorp, echt!) is de weg de kaarsrechte Leuvense Steenweg tot aan het voorgeborchte van de universiteitsstad. En langs die weg had ik al meermaals de wegwijzers naar Kampenhout opgemerkt. Eigenaardig, vond ik zelf, was dat ik die dorpsnaam automatisch associeerde met „Buckenberghs“. Dat laatste was de naam van een vroegere collega en het bevreemde me dat die naam zo spontaan opdook in deze context. Er is weliswaar hier te lande een zanger met de naam „Van Campenhout“ maar zeker géén die Buckenberghs zou heten. Nu echter is het muntje gevallen! De fusiegemeente omvat namelijk, naast Kampenhout zelf, nog drie deelgemeenten: Berg, Buken en Nederokkerzeel. Ziedaar. Ze hebben daar nog wel meer bijzondere plaatsnamen in voorraad. Gehuchten als Kampelaar, Schildhoven, Heide, Ruisbeek, Vierstraeten en Wilder. In Berg liggen gehuchtjes als Lelle, Kutsegem, Bulsom en het Lemmeken. Ik passeerde zelfs in een straat die het moest doen met het ongewone en wat bedreigende „Geilroedeweg“. Alleen lopende dames bij nacht en anderszins beperkte zichtbaarheid, wezen gewaarschuwd.

Geef het kind een naam

Bij het bewandelen van de Kampenhoutse wegen, kwam nog een andere verre herinnering bovendrijven. Dat gebeurde toen ik passeerde door de Raymond Impanisstraat. De man die zijn naam gaf aan deze straat heb ik weliswaar niet persoonlijk gekend maar ik heb hem wel meerdere malen van dichtbij gezien. Hij was ooit, tussen 1947 en 1963 een succesvol beroepsrenner. Niet dat ik zo'n trouw bezoeker was van allerlei wielerveden of een fanatiek supporter, maar de man was ook om ondoorgrondelijke redenen be-

vriend met een echtpaar dat slechts twee huizen bij ons vandaan woonde. Dus... Het zal in onze contreien en in deze tijd niet veel meer voorkomen dat iemands geboortedatum niet met zekerheid bekend is. In het geval van Raymond Impanis schijnt dat echter zo te zijn. Reden genoeg voor enige mythevorming. Het verhaal gaat dat hij door zijn moeder, die onbekend bleef, te vondeling gelegd werd in een biezen mand op de stoep van de kerk van Berg. Nog net niet in een tenen mandje drijvend op de wateren van de Nijl. Al had het hier dan waarschijnlijk de Lellebeek moeten zijn. De pastoor van Berg vond dit „cadeautje“ zodoende aan de voordeur van zijn tempel. Waarschijnlijk zal hij er niet goed mee weten hebben. Toentertijd waren de parochianen echter nog onvoorwaardelijk gehoorzaam aan een vertegenwoordiger van het geestelijke gezag. Zo droeg meneer pastoor de bakker van Berg op om voor het kind te zorgen. Daarbij kreeg de hummeltje de familienaam Impanis. Dat is zo'n beetje potjeslatijn voor „in een brood“. Een leuk verhaal maar zoals de meeste goede vertellingen is het gefantaseerd. Echter niet zonder enige grond van waarheid. In werkelijkheid was het de vader van Raymond die te zijner tijd te vondeling werd gelegd. Raymond zag het levenslicht in een bakkersfamilie. Hij dankte er zijn bijnaam van „Bakkertje van Berg“ aan.

Er is ook nog een andere versie van het verhaal. Het heet dat hij een onbekende vader had. Zijn moeder zou een „bedrogen“ vrouw geweest zijn, afkomstig uit welgestelde Ukelse kringen. Dat maakte voor Raymond niet het mooie weer want hij zou zijn moeder nooit leren kennen. Om het drama compleet te maken werd de onvrijwillige moeder ook nog door haar familie verstoten. Zo werd Raymond dus functioneel „een vondeling“. Hij werd als wees grootgebracht in Idegem (nabij Geraardsbergen). Later kon hij als bakkersknecht aan de slag bij de bakker van Berg. Hij leerde er de stiel en trouwde daar met een lokale schone. Waarna hij door snel te fietsen vele successen in grote wedstrijden boekte.

Geef het dorp een naam

Kampenhout werd voor het eerst vermeld in een Latijnse tekst uit Sint-Truiden: „*Mulier quaedam, Mensuendis nomine, de Campenholt Bracbatensis pagi villa.*“ Daarin wordt verteld dat door tussenkomst van de Heilige Trudo de zoon van een vrouw uit het Brabantse Kampenhout van blindheid genezen werd. Op een mirakeltje min of meer keek de heer Trudo niet, dat is bekend.

Eensgezindheid bestaat er niet over maar doorgaans wordt er toch gedacht dat de naam van het dorp vooreerst „Campenholt“ was. Die naam bestaat, dat zal duidelijk zijn, uit „Campen“ en „holt of hout“. Het eerste deel zou komen van een verbastering van „Kempen“. De Brabantse Kempen, die zich uitstrekken tot in het nabije Keerbergen, zijn immers niet veraf. Ook in Kampenhout vindt men nog de typische zandige leemgronden die eigen zijn aan de die streek. Holt of hout zou dan duiden op een primitief bos of woud, waarin akkerland werd uitgespaard.

‘t Is niet al platina wat witgoud is

„*De Witloofstappers*“ hebben ze zichzelf genoemd, de wandelclub uit Kampenhout. Geen wonder want dat dorp blijkt in het zwaartepunt te liggen van de Belgische witloofteelt. Tenminste: hier heet die groente „*witloof*“. Met twee o-tjes. In Nederland is ze bekend als „*witlof*“. Altijd even zuinig, die Hollanders. In Frankrijk (de grootste producent voor het ogenblik) heet het dan „*endives*“ of „*chicon*“ en in Engeland en Amerika is het „*Belgian endive*“. Nog goed dat ze het niet „*French*“ noemen.

Het mag bekend zijn dat witloof een der meest gesmaakte en gegeten groenten in België is. Statistici hebben uitgevogeld dat hier jaarlijks gemiddeld 7 kilo witloof per persoon gegeten wordt. Tegenover 10 kilo tomaten, 9 kilo wortelen, 4 kilo sla en 3 kilo prei. Al zal dat met de recente EHEC-psychose wellicht wat minder zijn. Het heeft wel een geheel nieuwe inhoud gegeven aan het begrip „*komkommertijd*“.

Als plant was men reeds lang met witloof bekend. Horatius had het in de eerste eeuw vóór Christus reeds over „*cichoreum*“. En dan was er nog Rembert Dodoens, de bekende botanicus. In zijn vermaarde 16^e eeuwse „*Cruydtboeck*“ wordt de plant eveneens vermeld als

„*cicoreye*“. Cichorei, is afkomstig uit Klein-Azië en Noord-Afrika. Het werd daar eertijds wel eens gebruikt als ersatz voor koffie. Niet alleen daar overigens. Ik herinner me nog levendig dat mijn moeder aan een pot koffie, voordat die gezet werd, zuinig een paar lepeltjes peeën (gebrande en gemalen cichoreiwortel) toevoegde. Om die dure koffie toch wat betaalbaar te houden zonder dat het drinkbare resultaat er al te zeer ging onder lijden. Die cichorei van De Beukelaar bestaat overigens nog steeds. Zelfs de verpakking ziet er nog zo uit zoals ik ze mij herinner. Wat ondertussen al flink antiek oogt.

Hoe men er toe gekomen is de plant als landbouwgewas te telen, dat is alweer met verhalen omringd. Volgens de volkse overlevering zou Jan Brammers, een landbouwer uit Schaarbeek, de eerste geweest zijn om witloof te kweken. In 1830. Hola! 1830? Dat was toch een woelige tijd hier in het land? De opstand tegen de Hollandse overheersing, jawel. Jan had wat cichoreiwortelen bewaard maar hij vond het niet gezond om op de boerderij te blijven en aan het oorlogsgeweld blootgesteld te worden. Dus ging hij op de loop. Maar niet eerder dan dat hij de vreemde knollen in zijn kelder onder een laag aarde had verborgen. Toen de bui was overgewaaid en hij terugkeerde naar zijn huis en haard, ontdekte hij de witte scheuten op de wortelen. Het witloof! Een ander verhaal heeft het over een boer die cichorei als veevoeder verbouwde. Ook hij zou een aantal wortels in de kelder hebben opgeborgen onder een laagje aarde om ze tegen de vorst te beschermen. Met hetzelfde resultaat als bij Jan Brammers. Alweer een paar mooie verhalen die door sommige deskundigen aan alle kanten worden lekgeprikt. Het is dus simpelweg zo dat het niet geweten is wie het witloof heeft „uitgevonden“. Wat wel bekend is, is dat een zekere Frans Breziers, hoofdhovenier van de Brusselse Plantentuin, de Botanique, zich verdienstelijk maakte door het ontwikkelen van de vaste witte kropvorming. Het eerste witloof groeide namelijk als een losse krop die ook Kapucijnerbaard werd genoemd. Brezier ontdekte dat de cichoreiwortels kropvorming vertoonden als ze in de juiste omgeving werden geteeld. De witte bladeren groeien enkel in duisternis omdat het licht verantwoordelijk is voor de groene kleurvorming. Gecombineerd met warmte en vochtigheid komt dan de groente tot wasdom. Witloof werd voor het eerst in 1867 op de Brusselse markt verkocht. Hoe het gewas in Frankrijk is terecht gekomen, dat is niet zeker. Regenen in Parijs, druppelen in Brussel, misschien. In elk geval begon het witloof zijn succesrijke Franse carrière in 1883 in de Hallen van Parijs. Omdat men midden van de negentiende eeuw bijlange na niet zo verwend was met verschillende soorten groenten, was dat nieuwe gewas direct een doorslaand succes. Een deel van de landbouwsector leefde erdoor weer op en dat was de reden dat naar het witloof verwezen werd als naar „het witte goud“.

De witloofteelt bleef tot het einde van de negentiende eeuw beperkt tot de Brusselse regio (Schaarbeek, Evere, Haren, Diegem). Langzaam echter verspreidde de teelt zich over heel Vlaams-Brabant. Meer bepaald in de driehoek Brussel-Mechelen-Leuven. Om uiteindelijk ook ingang te vinden in Nederland en Frankrijk. De vlucht van Brabantse boeren naar Noord-Frankrijk tijdens de Eerste Wereldoorlog bracht de teelt daar een zodanig elan dat dat land voor het ogenblik zelfs de grootste producent is voor Vlaanderen en Nederland. In andere landen is de teelt te verwaarlozen of compleet afwezig. Wat niet belet dat ook elders de groente gesmaakt wordt want witloof wordt naar alle werelddelen uitgevoerd.

Hoewel er tegenwoordig veel witloof gekweekt wordt in aquacultuur, blijft het toch een arbeidsintensief gebeuren. Vroeger des te meer, natuurlijk. Hetgeen de dichter Marcel Pira inspireerde tot het volgende poëem:

De witloofboer

*Geworteld in de bijbel van zijn dorp
met handen die zijn eigen lot bepalen
en woorden die hem nauwelijks vertalen
- alles wat hij bereikt ligt op een worp
vandaan – zo dekt het jaar hem toe*

*met hard labeur, nooit levensmoe:
eerst 't kiemen van het zaad in 't prille voorjaarskleed,
dan 't zorgzeer om de plant in hete zomeruren,
bij natte herfst soms in de laag een reumabeet
met aan zijn winterbed de pruttelende vuren...
Maar wanneer 't witte goud onder zijn ogen rijst
wordt plots de grond zijn orgel dat zijn arbeid prijst.*

Een wat curieus rijmschema, maar het zegt wel waar het op stond.

Er zit muziek in

Roland Van Campenhout is een zanger-muzikant en hij heeft verder niets meer met Kampenhout te maken dan zijn familienaam. Hij groeide op in de Rupelstreek. Hij cultiveert een ruig klinkende stem die zijn roeping als blueszanger moet onderstrepen.

Maar Kampenhout kan wel andere muzikale adelbrieven voorleggen. Het staat namelijk vast dat Ludwig van Beethoven hier vandaan kwam. Althans: zijn voorgeslacht. Jan van Beethoven is tot hiertoe de oudst gekende voorvader van de beroemde musicus. Hij werd rond 1485 geboren en hij woonde in Kampenhout. Verschillende generaties lang bleven de van Beethovens ook daar of in de streek wonen. Tot Michiel (geboren in 1689) naar Bonn trok. Hij was bakker en hij huwde met Maria Ludovica Stuyckens. Ze kregen twee zonen. Ludovicus en Cornelis. Het was Ludovicus (geboren in 1712) die als eerste iets betekende in de muziek van zijn tijd. Hij werd zanger-kapelmeeester. Uit zijn huwelijk met Maria Poll kwamen drie kinderen voort waarvan er twee al jong stierven. Wie het overleefde was Johan (geboren in 1739). Hij werd hofmusicus en hij huwde met Maria Magdalena Keverich. Hieruit ontsproot de beroemde Ludwig.

Beethovens vader trachtte van zijn zoon Ludwig een Mozart-kloontje te maken. Een wonderkind. Omdat hij had gemerkt dat de jongen een grote muzikaliteit aan de dag legde. Ludwig had een moeilijke jeugd waarin het spook van de armoede voortdurend op de loer lag. En een vader die geregeld dronken was en die, wanneer hij 's nachts thuiskwam en hij gezelschap bij zich had, zijn zoon uit bed porde om voor hen piano te spelen. Het maakte Ludwig tot een somber en wantrouwend mens.

Wij zien ze vliegen

Al snel na het vertrek vanuit de gemeentelijke sporthal leidde het uitgezette pad naar een bos. Het bleek het Liesbethbos te zijn. Hoewel dat hier ter plaatse nog steeds het „Weyseterbos“ wordt genoemd. Of „Weisseterbos“ daarover verschillen de bronnen van mening. Die naam kreeg het bos door de aanwezigheid van de Weysetterbeek. Het kan natuurlijk ook omgekeerd zijn. Feit is dat het bos ligt tussen die beek, de grens van Kampenhout met Boortmeerbeek en de Leuvense Vaart. Wat er nu nog van het bos rest is slechts een schijntje van wat het vroeger was. In 1737 was het nog 97 hectare groot. Nu nog slechts ongeveer 19 hectare. Aan de buitenkant van het Weisseterbos staat de Sint-Jozefhoeve uit de zeventiende eeuw. Het is ondertussen de oudste hoeve in Boortmeerbeek. Ze is nog redelijk intact en ze doorstond allerlei verwoestingen en oorlogsgeweld.

Het uitgezette traject doorheen het Weisseterbos was kronkelig. Het minste wat je ervan kon zeggen. Maar wel rustig en uiteraard zeer groen. Uiteindelijk kwam ik uit aan het kanaal Leuven-Dijle. Of de Leuvense Vaart zoals het kanaal vroeger officieel heette. Dat is een waterweg tussen het Zennegat in Mechelen en Leuven. Het is het tweede kanaal dat in de provincie Vlaams-Brabant werd gegraven en daarmee één van de oudste kanalen in België.

Al hadden de Witloofstappers hun uiterste beste gedaan om de wandelaars zoveel mogelijk natuur voor de voeten te leggen, ze konden uiteraard ook niet beletten dat we voortdurend geconfronteerd werden met de exponenten van de hedendaagse samenleving. Dat uitte zich in nadrukkelijk geraas van het drukke verkeer op de E19 en, vooral, het vliegverkeer van het zeer nabije Brussel Nationaal. Al heeft die luchthaven vooral de reputatie in

Een mooi doorkijkje in het Liesbethbos

Zaventem te liggen, het grootste deel van haar oppervlakte ligt op het grondgebied van de gemeenten Melsbroek en Steenokkerzeel. Wat ooit begon als een vliegveld waarvan de startbanen door vrij toegankelijk gebied liepen, breidde zich uit als een olievlek. Met vérstrekkende gevolgen voor de bewoners. Meer dan 350 woningen moesten gesloopt worden. 1350 hectare goede akkergrond werd opgeofferd. De getroffen landbouwers moesten noodgedwongen de boerenstiel vaarwel zeggen en jonge gezinnen moesten verhuizen. Niet gering.

Het zal aan de heersende windrichting gelegen hebben dat ik tijdens de wandeling bijna voortdurend vliegtuigen zag opstijgen en landen. Vooral het eerste. Je kan je niet voorstellen hoe ontzettend druk het daar is in het luchtruim. Nog maar net had een gevleugelde mastodont zich brullend naar boven gewerkt en zijn bocht ingezet om op streek te raken, of daar rees reeds de volgende boven de bomen uit. Het hield echt niet op.

Er ligt hier verder in de Dijlevallei nogal wat bij elkaar wat beken en beekjes aangaat. Ik slaagde er niet in om ze van hun respectieve namen te voorzien. Er is sprake van de Lellebeek, de Leibeek, De Veerlebeek en de obligate Molenbeek. Dat vloeit allemaal bij elkaar op één of andere manier en plaats en daaruit ontstaat dan de grotere Barebeek. Die overigens een slechte reputatie heeft want er wordt nogal wat huishoudelijk afvalwater in geloosd. Het zal dus allicht niet die Barebeek geweest zijn waarvan ik het uitzonderlijk heldere en snelstromende water heb staan bekijken.

Een detail van een gevel in natuursteen in Elewijt

Van het ene naar het andere

Het was opvallend hoeveel gebouwen, ook woonhuizen, gebouwd waren in een soort natuursteen. En niet alleen heel oude. Zelfs een heel recent woonhuis had een deel in dit materiaal. Het moet dus wel zo zijn dat er omtrent dit bouw materiaal hier een zekere traditie en beschikbaarheid bestond. Veel informatie vond ik er niet over. In tegendeel. Het blijkt wel dat er eertijds steengroeven bestonden waar de witte zandsteen werd gewonnen. Vooral in Steenokkerzeel. Waarbij ik me afvraag of de naam van het dorp daar eventueel mee te maken heeft.

Na de eerste rustpost in Kampelaar diende zich een opvallende kapel aan. Niet dat ze bijzonder opviel door haar interessante architectuur. Helemaal niet. Maar ze stond daar wel zeer „incontournable“ op het kruispunt van een paar wegen. „Een vierkant rond punt“ hoorde ik een medewandelaar zeggen. En ze was rood. Heel erg rood. Van daar ging het

De Rode Kapel in Kampelaar

kocht het ooit voor zijn tweede vrouw en tot aan zijn dood in 1640 heeft hij er ook gewoond. Sinds 1948 is het een beschermd monument. Niet verwonderlijk, dus, dat hier het Rubenswandelpad begint.

Op het grondgebied van Elewijt ligt ook de drukke E19 en daar moesten we over. Gelukkig kon dat langs een viaduct. Daarbij passeerde ik het bord dat aangaf dat daar Perk, een Vlaamse Gemeente, begon. Meer dan dat bord kreeg ik niet te zien van dat dorp.

De Sint-Antoniuskerk in Houtem

onderbroeken en 37.700 onderhemdjes. Er zullen wel niet al te veel modebewuste lieden op de verkoop afgekomen zijn want erg hip of sexy was dit ondergoed niet. Het ging hier over echt oudmodisch materiaal. Witte onderbroeken en onderhemdjes van het type „marcelletje“. Als gewoon burger moet je al heel erg onzorgvuldig met het ondergoed omgaan om een aankoop in Peutie te overwegen. De waar was namelijk telkens verpakt in dozen van 100 tot 120 stuks. Van één maat?

de Bergse Heide in. Waar rust heerste. Veldweggetjes, grindpaden, hoog gras, allerlei wilde bloemen die ik alweer niet allemaal benoemen kon. Er wordt hier ook fruit gekweekt. Althans toch te zien aan een laagstamboomgaard waar de kersen of krieken reeds voorzichtig rood begonnen te kleuren. Zo belandde ik dan in Elewijt met zijn eerder genoemde natuurstenen gebouwen. Zoals de geklasseerde Sint-Hubertuskerk.

Elewijt is een deelgemeente van de gemeente Zemst. Het lag niet op onze weg maar Elewijt heeft wel een merkwaardig kasteel: het Steen. Peter Paul Rubens

Na de rustpost in de goed verzorgde kantine van een voetbalploeg ging het via een lus voor de langste afstanden op Houtem aan. Dat is een dorp en een wijk in de Belgische gemeente Vilvoorde. Het oude dorp heeft zijn typische structuur redelijk goed behouden. Ook al werd in de jaren tachtig van de 20^e eeuw ten oosten van het dorpskern een nieuwe sociale woonwijk gebouwd. De Sint-Antonius Abtkerk is met witte zandsteen gebouwd in 1770. De ganse site met de kerk en haar orgel en het kerkhof zijn beschermd als dorpsgezicht.

In Peutie staat een kazerne. En geen kleintje. We mochten een deel van de omtrek volgen. Netjes buiten de grimmige omheining van prikkeldraad, uiteraard. Deze kazerne kwam een tijdje geleden in het nieuws door... de verkoop van onderbroeken! Tja, wanneer er niet direct een oorlog is uit te vechten dicht bij de deur moet men zich toch op een of andere manier profileren. Het Belgische Leger zit wel eens meer met voorraden waar ze niet veel meer mee kunnen. Die worden dan dikwijls verkocht. In dit geval konden de gegadigden bieden op 78.400

Wit

Naast de E19 ligt een nog zeer jong bos, het Witte Kinderbos. Vroeger lag dat bos zelfs nog dichterbij die autosnelweg. Het werd geplant op de brede middenberm. In de nasleep van de affaire Dutroux kwamen honderduizenden mensen in Brussel op straat om de lakse houding van overheid en gerecht in verband met verdwenen en misbruikte kinderen aan te klagen. Om het verdriet om verongelukte, vermoorde en vermiste kinderen uit te drukken werd het eerste Witte Kinderbos in 1996 aangeplant. Daar op die middenberm lag dat bos nogal ongelukkig want door zijn situering was het uiteraard niet toegankelijk. Bovendien werd besloten die middenberm te gebruiken om er een spoorlijn op aan te leggen. Het bos moest verhuizen. Daarom werd er in ongeveer vier jaar tijd 73 hectare bos aangeplant naast de autosnelweg. Dat onder impuls van de Witte Beweging en met financiële steun van de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen (NMBS) en de Brussels Airport Company. Samen met honderden vrijwilligers zorgde het Agentschap voor Natuur en Bos voor de aanplantingen.

Op het bord bij het begin van het Witte Kinderbos staat een gedicht van Willem Elsschot.

*De aarde is niet uit haar baan gedreven,
Toen uw hartje stil bleef staan.
De sterren zijn niet uitgegaan
En 't huis is overeind gebleven.
Maar al 't geklaag en dof gesnik,
zelfs onder troostend koffiedrinken,
het kon uw stem niet op doen klinken,
noch het licht ontsteken in uw blik.*

Kijk, dat zijn dingen waar ik nog stiller van wordt dan ik al ben.

© 2011 Michel Christiaens